BirdLife® INTERNATIONAL

PTAČÍ SVĚT

ročník VI/ číslo 3 Podzim 1999

Hejno hus velkých *Foto Jan Ševčík*

Z OBSAHU

- **Pozvánka na Světový festival ptactva** 2
- **Přílet konipasů bílých v roce 1999** 3
- **Z letošního Vítání ptačího zpěvu** 4, 5
- **Podzim - doba ptačího stěhování** .. 6, 7
- **Exkurze ČSO na Třeboňsko** 8
- **Z historie** 9
- **Nabídka nahrávek hlasů ptáků** 11
- **Za ptáky do světa - Guatemala** 12

Světový festival ptactva 1999

V podzimním čísle Ptačího světa již od roku 1994 zveme naše čtenáře střídavě k účasti na Světovém či Evropském festivalu ptactva. Letos přichází na řadu čtvrtý Světový festival, který se uskuteční ve dnech 2.-3. října 1999. Seznam oznámených míst konání uvádíme na str. 2.

Výsledky festivalu se budou shromažďovat a vyhodnocovat tradičním způsobem. V neděli 3. října od 11.00 do 15.00 organizátoři zatelefonují do sekretariátu ČSO (tel. 02/7866700, náhradní číslo 02/71961256) krátkou zprávu o výsledku akce: den a místo konání, vedoucí, počet účastníků, celkový počet pozorovaných druhů a jedinců ptáků, 10 nejpočetnějších druhů a jejich počty a nejzajímavější druhy. Zprávu lze rovněž zaslat faxem (stejné číslo jako telefon). Do 15. října pak každý organizátor zašle podrobnou písemnou zprávu: místo konání, počet účastníků, úplný druhový seznam s počty jedinců, přehled doprovodných akcí, informace o přípravě a propagaci akce i o jejím průběhu včetně ukázek pozvánek, letáčků, plakátů, výstřižků z novin, fotografií a diapozitivů, výsledek náboru nových členů a další důležité informace. Připojí i petiční archy, protože festival bude poslední příležitostí k získání většího množství podpisů.

V neděli 3. října do 16.00 sekretariát ČSO zašle předběžnou národní zprávu evropském koordinátoru, kterým je Luxemburská liga na ochranu přírody a ptactva (LNVL) a již ve 20.00 bude k dispozici předběžná celoevropská zpráva, kterou následující den zašleme všem našim organizátorům i sdělovacím prostředkům. Výsledky festivalu uveřejníme v zimním čísle Ptačího světa.

Přejeme všem organizátorům pěkné počasí a bohatou účast a účastníkům krásnou a zajímavou podzimní vycházku do přírody.

Jan Hora

zpravodaj sekce ochrany ptáků České společnosti ornitologické

Pozvánka na Světový festival ptactva 1999

✧ 1. Praha - Trója
Sraz v sobotu 2.10. v 9.00 u vchodu do Zoo v Praze-Tróji. Autobus MHD č. 112 od stanice metra "Holešovice". Vycházka údolím Vltavy na severním okraji Prahy. Vedou Martin Brejška a David Lacina. Kontakt: Sekretariát ČSO, tel. 02/7866700.

✧ 2. Praha - Zbraslav
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 před ZŠ Nad parkem v Praze 5. Vycházka do blízkého okolí. Na závěr ve škole videopořad a soutěž pro děti. Vedou Martin Kupka (tel. 02/9991199) a Otakar Vorel (02/9951582).

✧ 3. Praha - Satalice
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 na konečné autobusu 186 v Satalicích (u kapličky). Vycházka do Satalické bažantnice. Vede Jiří Sládeček, tel. 02/ 8502697.

✧ 4. Žehuňský rybník
Sraz v neděli 3.10. na severním konci hráze u přepadu (poblíž křižovatky s odbočkami na Dobšice a Hradčany). Trasa po severním břehu po obec Zbraň. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vede Lubor Urbánek, tel. 0464/2270 (zam.), 0464/2813 (byt).

✧ 5. Rybníky v okolí Č. Budějovic
Sraz v sobotu 2.10. v 10.00 na konečné autobusu MHD č. 7 v Haklových Dvorech. Odjezd autobusu ze Senovážného nám. v 9.38. Vede Petr Bürger, Jihočeské muzeum, tel. 038/7311528-9.

✧ 6. Rybník Řežabinec, Ražice
Sraz v neděli 3.10. v 9.00 u pozorovací věže u rybníka. Pozorování a sčítání ptáků, ukázka odchytu a kroužkování. Vede Karel Pecl, Prácheňské muzeum Písek, tel. 0362/274731.

✧ 7. Lásenický rybník, Lásenice
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 na hrázi Lásenického stavu. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vede Oldřich Kankrlík, tel. 0331/388886.

✧ 8. Kačležský a Krvavý rybník, Kačlehy
Sraz v neděli 3.10. v 9.00 na hrázi Kačležského rybníka. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vede Oldřich Kankrlík.

✧ 9. Hrbovské rybníky, Netolice
Sraz v sobotu 2.10. v 9.00 na náměstí v Netolicích. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Pořádá ČSO ve spolupráci s CEV Dřípatka Prachatice a YMCA Husinec. Vedou Miroslav Drabeš, Pavel Světlík (tel. 0338/ 331128) a Věra Soukupová.

✧ 10. Nová Bystřice
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 před klubovnou družiny Liščata. Vycházka do okolí města. Vede Stanislav Kopáček, tel. 0331/386329.

✧ 11. Volary
Sraz v sobotu 2.10. v 9.00 u kostela, vycházka do okolí, ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vede Lumír Vozábal.

✧ 12. Strunkovice nad Blanicí
Sraz v neděli 3.10. ve 13.00 u školy, vycházka do okolí, ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vede Lumír Vozábal.

✧ 13. Havlovické rybníky, Miřetice-Havlovice
Sraz v sobotu 2.10. v 7.00 před Okresním úřadem v Chrudimi. Odvoz zajištěn. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Pořádají Východočeská pobočka ČSO a referát životního prostředí Okresního úřadu. Kontakt: Milan Marenčák, tel. 0455/657325, záznamník 0455/631322.

✧ 14. Jičín - rybníky u Ostružna
Sraz v sobotu 2.10. v 9.00 na hrázi Ostruženského rybníka. Vede Ladislav Šťastný.

✧ 15. Litomyšl
Sraz v sobotu 2.10. v 7.40 na nádraží ČD v Litomyšli. Trasa od rybníků u Tržku přes Nedošínský háj a rybník Velký Košíř zpět do Litomyšle. Na V. Košíři ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Pořádá DDM spolu se ZO ČSOP. Vede Lubor Urbánek, tel. 0464/2270 (zam.), 0464/2813 (byt).

✧ 16. Semily
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 na Letné u Černého mostu. Pozorování ptáků s ukázkou jejich odchytu a kroužkování. Vede Ladislav Jasso, tel. 0431/688110.

✧ 17. Turnov (Český ráj)
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 v Turnově u vlakové zastávky Turnov-město. Terénní vycházka "Kolem Jizery" (Turnov-Ploukovice-Písečák-Přepeře-Turnov). Pořádá Správa CHKO Český ráj, vede Zdeněk Mrkáček, tel. 0436/222 92.

✧ 18. Svitavy
Sraz v sobotu 2.10. v 7.00 na hrázi Dolního rybníka. Vede Jiří Mach, tel. 0603/349088 večer.

✧ 19. Svitavy - Opatov
Sraz v neděli 3.10. v 7.45 na vlakové zastávce Semanín. Odjezdy vlaků z České Třebové v 7.12 a ze Svitav v 7.26. Vycházka k Opatovským rybníkům. Vede Milan Janoušek.

✧ 20. Svitavy
Beseda "Ptactvo a jeho životní prostředí", diapozitivy. V pondělí 4.10. v 18.00. Nadace J. Plívy, nám. Míru. Ku příležitosti stejnojmenné fotografické výstavy. Kontakt: Jiří Mach.

✧ 21. Zálešsko-vračovické rybníky
Sraz ve Vračovicích na první křižovatce na silnici z Litomyšle (odbočka na Vysoké Mýto) v neděli 3.10. v 9.00. Odtud pěšky k rybníkům, kde bude rovněž připravena ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Doba trvání 2-3 hodiny. Vedou Jiří Reif a Jan Roleček.

✧ 22. Liberec
V sobotu 2.10. vycházka Veseckým údolím, sraz na zastávce MHD "U samoobsluhy" na sídlišti Vesec v 9.00. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vedou Martin Pudil, Severočeské muzeum (tel. 048/ 2736009, 048/ 5108252) a Pavel Vonička, Správa CHKO Jizerské hory (048/ 5104771).

✧ 23. Černousy (Liberec)
Sraz v neděli 3.10. na nádraží v Černousech v 8.15, odjezd vlaku z Liberce v 7.10 (trať Liberec - Černousy). Vycházka k rybníku Dubák a podél řeky Smělé. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Vedou Martin Pudil a Pavel Vonička.

✧ 24. Most
Sraz v sobotu 2.10. v 5.45 u nádraží u linky autobusu č. 11. Vycházka na mokřad v prostoru Dolního Jiřetína. Vede Miroslav Horák, tel. 0417/810310.

✧ 25. Bílina-Kyselka
Sraz v neděli 3.10. v 7.00 v Kyselce na nádraží. Vycházka do okolí vrchu Bořeň. Vede Miroslav Horák.

✧ 26. Roudnice nad Labem
Ve čtvrtek 30.9. od 18.00 přednáška "Čápi - jejich význam a ochrana" s diapozitivy a nahrávkami hlasů. KaSS Říp, Husovo nám. 58, Roudnice n. L. Pořádají SEV Ciconia při ZO ČSOP, KaSS Říp a ČSO, přednáší Stanislav Chvapil.

✧ 27. Roudnice nad Labem
Sraz v sobotu 2.10. v 8.30 u Labe pod mostem v Roudnici n. L. Doba vycházky asi 3 hodiny, ukázka odchytu a kroužkování ptáků.Pořádá SEV Ciconia při ZO ČSOP ve spolupráci s ČSO, vede Stanislav Chvapil.

✧ 28. Ústí nad Labem
Sraz v neděli 3.10. v 8.00 u pokladny ZOO. Vedou Jiří Vondráček a Václav Šutera, tel. 047/ 5214997.

✧ 29. Bolevecké rybnníky, Plzeň
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 na konečné tramvaje č. 1 v Bolevci, ukončení v Záchranné stanici ptactva v Plzni-Doubravce. Trasa 6 km: Bolevecké rybníky - Bílá Hora - lávka u sv. Jiří - Záchranná stanice. Pořádá Západočeská pobočka ČSO ve spolupráci s Dobrovolným ekologickým spolkem - ochrana ptactva Plzeň. Vede Ivan Rucký, tel. 019/522649.

✧ 30. Jivjanské rybníky, Holýšov
Sraz v neděli 3.10. v 7.00 před Městským úřadem v Holýšově nebo v 7.30 na hrázi rybníků. Vede Libor Schröpfer, tel. 0188/491493.

✧ 31. Klabavská nádrž, Rokycany
Sraz v pátek 1.10. v 17.00 před vlakovým nádražím v Rokycanech. Pořádá ZO ČSOP Rokycany, vede Pavel Moulis, tel. 0181/764314, záznamník 0181/722686, mobil 0603/239922.

✧ 32. Bzenec
Sraz v sobotu 2.10. v 8.30 na vlakovém nádraží Bzenec-Přívoz. Trasa cca 8 km okrajem Moravské Sahary rozsáhlých vátých písků a nivou řeky Moravy do Moravského Písku. Dobré vlakové spojení, protože obě místa jsou na trati Břeclav-Přerov. Vede Karel Šimeček, tel. 0629/2379 (612379).

✧ 33. Hodonín
Sraz v neděli 3.10. v 9.00 na sádkách u Písečných rybníků. Trasa cca 12 km do Mutěnic, ukončení v restauraci U hranolka. Z Mutěnic je dobré vlakové spojení do Brna i Břeclavi. Vede Karel Šimeček.

✧ 34. Jihlava
Sraz v sobotu 2.10. v 6.00 před prodejnou Diskont, sídl. Na Dolině, předposlední zastávka trolejbusu C. Vycházka podél řeky Jihlavy a k rybníkům Panský, Borovina a Kněžský. Pořádají Jihlavští ochránci přírody, vede Pavel Hobza, kontakt: Karel Holub, tel. 066/7551261.

✧ 35. Nové Město na Moravě
Sraz v sobotu 2.10. v 7.00 na parkovišti u Třech křížů. Příjezd vlaku do Nového Města od Žďáru n. Sáz. v 5.55. Vycházka na lokality Trnka, Křivka a Plameňák, ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Pořádají Jihomoravská pobočka ČSO a Správa CHKO Žďárské vrchy, vedou Jaromír Čejka (tel. 0616/6166359) a Pavel Eleder (tel. 0616/21257).

✧ 36. Nové Mlýny
Sraz v sobotu 2.10. v 8.30 na vlakové zastávce v Pouzdřanech. Odjezd vlaku z Břeclavi v 6.55, z Brna v 7.45. Vede Michal Vinkler, tel. 0641/215012.

✧ 37. Rybník Nesyt, Sedlec u Mikulova
Sraz v sobotu 2.10. v 8.30 před vahovnou v Sedleci (proti nádraží). Příjezdy vlaků: od Znojma v 7.44, od Břeclavi v 8.20. Pozorování, odchyt a kroužkování ptáků, ukázka literatury a nahrávek hlasů. Vede Josef Chytil, Správa CHKO Pálava, tel. 0625/510585.

✧ 38. Přehrada Olešná, Frýdek-Místek
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 u hráze přehrady v místě výtoku Olešné. MHD č. 4, odjezd od železniční stanicie v 7.52, příjezd k Olešné v 7.52. Vede Pavel Džubera, Muzeum Beskyd, tel. 0658/628001, 628003, 628005, 621900.

✧ 39. Jistebník
Sraz v neděli 3.10. v 10.15 v Jistebníku na vlakovém nádraží. Po příjezdu vlaku od Ostravy vycházka okolo rybníků. Vede Miroslav Hýl.

✧ 40. Choryňské a Hustopečské rybníky
Sraz v sobotu 2.10. v 7.06 ve Lhotce nad Bečvou. Vedou Miroslav Dvorský a Jan Pavelka, OÚ Vsetín, tel. 0657/ 697111.

✧ 41. Záhlinické rybníky
Sraz v sobotu 2.10. v 8.00 u vlakové zastávky v Záhlinicích. Odjezdy vlaků: z Hulína v 7.45, z Přerova v 7.25 a z Otrokovic v 7.31. Vede Jiří Polčák, tel. 0641/4591 a 0641/307127.

✧ 42. Tovačovské rybníky
Sraz v neděli 3.10. v 7.30 u autobusového nádraží v Tovačově. Odjezdy autobusů: z Olomouce v 6.35, z Přerova v 6.50. Vede Jiří Polčák.

✧ 43. Přerov
Přednáška u příležitosti Světového festivalu v úterý 5.10. v 16.00 v Moravské ornitologické stanici. Videodokument z akcí na Záhlinických a Tovačovských rybnících. Kontakt: Jiří Polčák.

Přílet konipasa bílého v roce 1999

V letošním roce zaměřili členové ČSO i ostatní milovníci přírody pozornost na přílet nejhojnějšího z našich konipasů, konipasa bílého, Ptáka roku 1999.

Celkem došlo do sekretariátu ČSO 124 záznamů týkajících se příletu konipasa, dalších zhruba 30 zpráv se týkalo příletu jiných ptačích druhů (zejména skřivanů polních, špačků, rehků domácích a vlaštovek). Několik dopisů obsahovalo i informace o konipasu horském a lučním.

I přes velice vydatnou sněhovou nadílku ve druhé únorové dekádě si konipas bílý udržel pověst časného navrátilce, o čemž svědčí sedm pozorování z poslední únorové dekády. Vůbec první konipasy bílé nám nahlásil pan Otakar Frühauf z Libošovic (JC), a to 21. února. Nejvyšší počty příletových dat pocházejí z první a druhé březnové dekády (37 a 36 údajů), průměrné datum příletu je 11. března. Naše výsledky se tedy příliš neliší od údajů publikovaných v našem nejrozsáhlejším kompendiu, Fauně ČSSR (viz graf).

Z regionálního hlediska pochází nejvíce zpráv ze severní Moravy (32 - zejména díky 14 údajům ze vsetínského okresu) a překvapivě ze severních Čech (23), 21 záznamů je z jižních a východních Čech, 11 z jižní Moravy, 9 ze středních a pouhých 7 ze západních Čech.

Mezi respondenty opět převládaly starší věkové ročníky, i když nejmladší autorce pozorování, Lucii Škarupové ze Široké Nivy (BR), bylo teprve 7 let. Téměř polovinu pozorovatelů tvořili členové ČSO, nečlenové se o akci dozvěděli především prostřednictvím pořadu Meteor a z denního tisku.

Počty pozorovaných konipasů nebyly vysoké - 81x byl pozorován pouze samotný pták, ve 27 případech šlo o dvojici, 3 a více jedinců bylo zjištěno 16x. Největší hejnko zaznamenal pan Antonín Krejčiřík u Doloplaz (OC) - jednalo se o 20 jedinců sbírajících potravu v oranici. Sběr potravy byl vůbec nejčastější činností, při níž byli konipasi pozorováni. Této činnosti se věnovalo 63% pozorovaných ptáků, 25% bylo spatřeno při přeletu a 12% při odpočinku. Tento fakt potvrzuje i výčet biotopů, ve kterých byli ptáci zjištěni: břeh potoka, řeky, rybníka (případně jeho bahnité dno), zaplavená louka - celkem 36% případů, intravilán (dvory, zemědělské objekty, střechy apod.) - 24% případů a nevábné biotopy jako hnojiště a silážní jámy - 15% případů. Jde tedy většinou o potravně bohatá stanoviště s výskytem hmyzu a jeho larev.

Obdrželi jsme opět i několik dopisů s dlouhodobými příletovými daty. Zajímavé jsou zejména údaje pana Herberta Tichého z Černčic (LN), který nám zaslal svá data od roku 1970. V uvedených téměř 30 letech zjistil dvakrát zimování (leden 1976 a 1984). Za zmínku stojí i průměrné datum příletu ve sledovaném období (10.-11. března), které je téměř shodné s letošními výsledky.

Mgr. Jiří Mach ze Svitav letošní jarní tah konipasů podrobně sledoval a jako datum nejsilnějšího průtahu určil 16. březen (první zjištění 4. března). Nejčasnějším datem příletu na Svitavsko pak byl podle jeho údajů 23. únor 1998.

Řada pisatelů zmiňuje ve svých dopisech nápadný úbytek konipasů bílých v posledních letech. Jak to s početností a hnízděním konipasů vypadalo v letošním roce se dozvíme z dotazníků o výskytu konipasa bílého, které budou zpracovány v příštím čísle Ptačího světa.

Z došlých zpráv jsme vylosovali 6 zpravodajů, kteří obdrží podle vlastního výběru knihu o ptácích či 3 audiokazety s nahrávkami ptačích hlasů. Jsou to: Přírodovědný oddíl 3. - Turisté ZO ČSOP 29/01, Rokycany, Květa Borská, Brno, Eva Svátková, Český Krumlov, Adéla Poláková, Praha, Antonín Cibulka, Ústí nad Labem, Jiří Svoboda, Senožaty.

Závěrem mi nezbývá než poděkovat všem pozorovatelům za jejich hezké dopisy a kvalitní údaje a těšit se na shledanou při další podobné akci.

Jaroslav Cepák

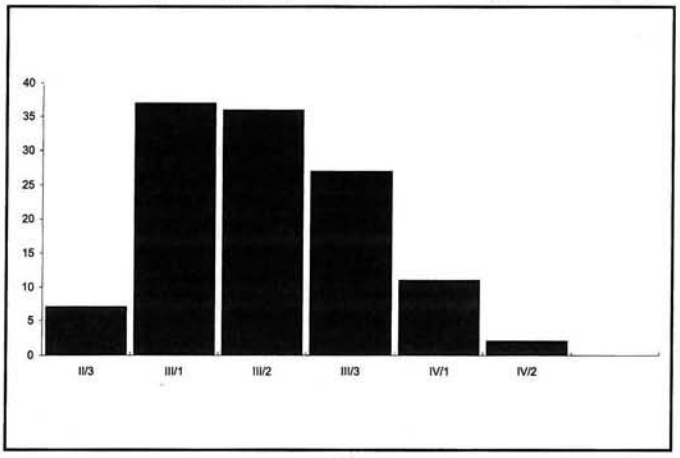

Průběh příletu konipasa bílého do České republiky v roce 1999

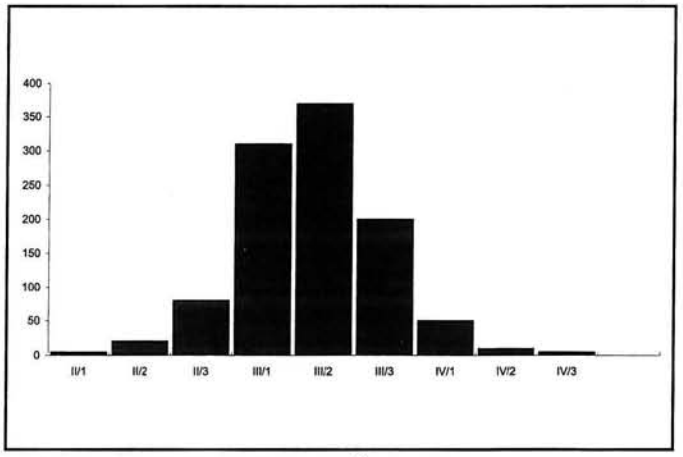

Přílet konipasa bílého podle Fauny ČSSR 3/I (HUDEC 1983)

Znovu petice

V minulém čísle se čtenáři Ptačího světa mohli seznámit s okolnostmi a příčinami vzniku Petice Evropskému parlamentu a francouzské vládě za zlepšení ochrany stěhovavých ptáků, mezinárodního přírodního dědictví. Hlavním cílem této akce je zabránit změnám v evropské legislativě na ochranu ptáků, které by vedly především k prodloužení doby lovu tažných druhů ptáků. Tyto snahy vyvíjí zejména velmi silná lovecká lobby ve Francii. Té se dokonce v nedávné době podařilo prosadit své zástupce do Evropského parlamentu. Proto je úspěch petice, t.j. dostatečné množství získaných podpisů, velice důležitý.

Podle posledních informací od našich francouzských partnerů bylo k 15. červenci v Evropě získáno více než 800 tisíc podpisů, z toho například v Rakousku 7 tisíc, v Belgii 15 tisíc, v Německu 10 tisíc, ve Švýcarsku 9 tisíc a ve Španělsku skoro 7 tisíc. Dalších 200 tisíc podpisů však bylo sebráno jen ve Velké Británii.

Česká společnost ornitologická se do této důležité akce samozřejmě také zapojila a především díky našim členům se nám do konce července 1999 podařilo získat přes 5 tisíc podpisů. Při sbírání podpisů spolupracujeme také s Českým svazem ochránců přírody a Klubem ochrany dravců a sov při sdružení Děti země.

Protože akce končí 31. října 1999, stále je možnost získávat další podpisy. Prosíme proto čtenáře Ptačího světa, aby i nadále sháněli podpisy pod petici a vyplněné archy posílali průběžně do sekretariátu ČSO. Prázdné podpisové archy na vyžádání obratem zašleme.

Věříme, že se nám podaří získat ještě alespoň tolik podpisů, co dosud, a že se tak budeme podílet na úspěchu celé akce, která snad přispěje k lepší ochraně ptáků v Evropě.

Na závěr opět upozornění: podpisové archy vyplňujte čitelně, na každý arch pouze 10 podpisů, nepodepisujte se opakovaně.

Sekretariát ČSO

Francie oznámila ochranu pro 71 druhů

Po 18 letech lobbování a kampaní Ligy na ochranu ptáků (LPO, partner BirdLife International ve Francii) a dalších ochranářských organizací francouzská vláda konečně vyhlásila zákonnou ochranu pro 71 druhů ptáků. Mezi nimi jsou např. kriticky ohrožená koliha malá (Numenius tenuirostris), zranitelné (vulnerable) husa malá (Anser erythropus) a čírka úzkozobá (Marmaronetta angustirostris), strnad zahradní (Emberiza hortulana) aj. Rozhodnutí padlo včas, aby zabránilo pokutě cca 117 000 USD denně, kterou měla Francie platit Evropské komisi za nerespektování článku 5 směrnice EU o ptácích.

BirdLife in Europe 4, 2, červen 1999

Z Vítání ptačího zpěvu 1999

Šestnáctý ročník International Dawn Chorus Day se u nás konal na 32 místech (ze dvou míst zprávy nedošly) za účasti více než 720 osob. V obou případech jde o rekordní počty za osmiletou historii akce v České republice. Velice nás těší, že po rozpačitém začátku v prvních letech přeci jen roste zájem členů ČSO i veřejnosti. Výbor a sekretariát ČSO všem organizátorům za jejich dobrovolnou a užitečnou činnost velmi děkuje.

✧ Praha - obora Hvězda

V neděli 2.5.se již ve 4 hodiny ráno sešlo celkem 18 účastníků, z toho 5 členů ČSO, ostatní vesměs studenti blízkého gymnázia Nad alejí. Krátce po páté hodině začalo vydatně pršet, takže jsme akci okolo šesté hodiny ukončili.

Jan Řezníček

✧ Praha - Satalice

V neděli 2.5. v 7.30 ráno se dostavilo 20 účastníků, z toho 9 dětí. Vycházku chráněnými územími Satalická bažantnice a Vinořský park poznamenalo počasí. Déšť, který se spustil na samém počátku, sice posléze ustal, ale po celou dobu vycházky bylo zataženo a chladno. Tomu odpovídala i neochota ptáků zpívat. Zaznamenali jsme jen 32 druhy. Radost nám udělala první tohoroční zjištění kukačky a žluvy a zlatým hřebem programu bylo pozorování páru konipasa horského krmícího šest mláďat na hnízdě ve zdivu stavidla. Reakce účastníků byla pro nás inspirací a dodala nám chuť zorganizovat Vítání i příště.

Vlaďka a Jiří Sládečkovi

✧ Praha - Zbraslav

V sobotu 8. května se ve 4 hodiny ráno sešlo 17 nadšenců, aby společně prožili jedno neobyčejné svítání. Snad ve stejném okamžiku se do úplného ticha ozval rehek domácí a za několik okamžiků kos černý. V nedalekých Borovičkách jsme pak naslouchali dalším a dalším jednotlivým ptákům, kteří se postupně s rozedníváním přidávali k nádhernému orchestru. Účastníci měli živý zájem o informace ze života jednotlivých druhů. Výklad doplňovaly nahrávky z diktafonu a slyšení ptáci dostávali i konkrétní podobu na obrázcích v ornitologických příručkách. Kolem šesté hodiny jsme prošli do městského parku, kde jsme slyšeli a pozorovali lejska bělokrkého a slavíka obecného, kterého jsme pomocí nahrávky přilákali až na větev keře asi tři metry od nás. Byl to úžasný zážitek nejen pro ty, kteří slavíka viděli a slyšeli poprvé v životě, pro zúčastněné děti, ale také pro nás, členy ČSO. Akce skončila chvíli po sedmé hodině. Pozorovali jsme celkem 32 druhy ptáků. Všichni byli nadšeni a shodli se, že přijdou příště znovu. Měli jsme velké štěstí. Nejen se zmíněným slavíkem, ale také proto, že když jsme se rozcházeli, začalo pršet.

Martin Kupka, Otakar Vorel

✧ Mělník

Tradiční akce proběhla 1.-2. května v krásném prostředí vltavského luhu. Celkem 52 účastníci se přišli podívat na probíhající odchyty a naprostá většina si přivstala na ranní naslouchání. Mezi 60 chycenými ptáky 19 druhů nejvíce zaujali ledňáček a slavík. Při ranním sboru (do 6.00) jsme slyšeli 20 druhů, mimo jiné slavíka obecného, během nedělního dopoledne jsme zaznamenali dalších 30 druhů, např. luňáka červeného, datla černého, strakapouda malého a lejska bělokrkého. Akci podpořily mělnické firmy masna Ideál a pekařství U Nováků, organizačně se podílela i Správa CHKO Kokořínsko.

Petr Lumpe

✧ Rakovník

Druhé "Vítání" v Rakovníku připravila pracovní skupina ČSO za podpory referátu životního prostředí okresního úřadu na sobotu 1. května. Bylo velmi příznivé počasí a již ve 4.30 se na Tyršově koupališti sešlo 19 nadšenců. Ještě za svitu měsíce jsme zaznamenali první ranní pěvce - rehka zahradního a domácího, kosa a pak postupně další druhy. Při několikakilometrové vycházce při jihovýchodním okraji města jsme určovali hlasy pěvců, shlédli obsazené hnízdo puštíka a účastnili se odchytu a kroužkování ptáků. V 7.30 pak přišel vhod šálek čaje v příjemném prostředí hájenky na Hané. Zde většina účastníků podepsala petici Evropskému parlamentu a francouzské vládě. Akci jsme ukončili před desátou hodinou opět u koupaliště. Pozorovali jsme na 200 exemplářů 55 druhů ptáků, např. strakapouda prostředního, ledňáčka, lejska černohlavého aj., okroužkováno bylo 18 ptáků. Odpoledne se šest členů ČSO věnovalo výzkumu NPR Týřov, kde bylo největším zážitkem pozorování lejska malého, hýla obecného na hnízdě a krmení mláďat skorců a konipasů horských.

Milan Tichai

✧ Nová Bystřice

Akce družiny Liščata (ZO ČSOP) probíhala podle osvědčeného scénáře: v sobotu 1.5. ráno příprava hranice u klubovny, večer posezení u táboráku s opékáním uzenin a se spálením čarodějnice, přespání v klubovně, zahájení akce s prvním zakrkoháním kohouta (3.15) a vycházka k rybníkům a zpět do města. Protože ke čtvrté hodině ranní začalo pršet, vrátili jsme se předčasně a z klubovny naslouchali zpěvu ptáků v zahradě. Vstupenkou mladých účastníků na akci byla kresba libovolného ptáka, kterou ostatní museli poznat. Pokud vše dopadlo dobře, autor kresby obdržel malou odměnu z propagačních materiálů ČSO. Přišlo 26 účastníků, z toho 19 dětí družiny, u ohně s námi chvíli posedělo i několik rodičů.

Stanislav Kopáček

✧ Prachatice

Akce, kterou zorganizovali 1.5. členové ČSO, Ekologické centrum Dřípatka Prachatice a YMCA Husinec, se zúčastnilo 22 osob.

Miroslav Drabeš, Pavel Světlík

✧ Strunkovice nad Blanicí

V úterý 4.5. dopoledne se dvouhodinové vycházky v okolí školy zúčastnilo 21 žáků 4. a 5. třídy ZŠ. Naslouchali jsme hlasům nejběžnějších druhů, ale zaslechli i žluvu hajní. Předvedena ukázka hlasových nahrávek a odchytu do sítí a kroužkování. Velký zážitek pro děti. Hned odpoledne se jich několik vrhlo do místní knihovny hledat knihy o ptácích.

Lumír Vozábal

VÝCHODOČESKÉ
MUZEUM
PARDUBICE

květen - červen 1999

VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

Letos se již počtvrté uskuteční na zámeckých valech v Pardubicích netradiční akce nazvaná "vítání ptačího zpěvu". Ten, kdo si v **sobotu 1. května** přivstane a bude již **v 5 hodin** ráno připraven před bránou pardubického zámku, bude moci den přivítat poslechem ptačího zpěvu. Za doprovodu zoologa Východočeského muzea návštěvníci obejdou zámecké valy, seznámí se s jednotlivými ptačími hlasy, dozví se, proč ptáci zpívají a který druh zpívá nejkrásněji. Na závěr bude připravena ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Akce se bude konat i za nepříznivého počasí.

Muzeum otevřeno denně mimo pondělí od 10 do 18 hodin

KB
KOMERČNÍ BANKA

✧ Volary

V pět ráno v sobotu 8.5. přišlo prvních osm účastníků a pak se do městského parku postupně dostavovali ještě další lidé. Celkem se nás sešlo 16, z toho 8 dětí. Pozorování ovlivnila silná mlha. Největší atrakcí byl konflikt hnízdících kvíčal s hnízdícími strakami. Na značnou chvíli přehlušil ostatní hlasy. Mezi přítomnými byl velký zájem o propagační materiály a také o petici, kterou většina podepsala. Kolem osmé hodiny jsme se přesunuli do jiné části parku, kde byl již od rána udržován oheň, a společně jsme posnídali.

Lumír Vozábal

✧ Chýnov

Sobota 1.5., 14 účastníků.

Michael Strnad

✧ Holýšov

V neděli 2.5. v 5 hodin 10 zájemců vyrazilo od radnice podél řeky Radbuzy a pak po staré polní cestě. Zaznamenali jsme 36 druhů ptáků, např. samce motáka pochopa, a při ukázce odchytu a kroužkování ptáků chytili 4 druhy pěvců. Bohužel nám nepřálo počasí a velice silný déšť před osmou hodinou ranní nás donutil akci, kterou připravil Holýšovský ornitologický klub, předčasně ukončit.

Libor Schröpfer

✧ Cheb

Tři desítky účastníků se sešly u Ohře pod hradem již na pátém chebském Vítání ptačího zpěvu, které uspořádala ČSO ve spolupráci s místní ZO ČSOP. Při více než dvouhodinové vycházce bylo zaznamenáno celkem 33 ptačích druhů. Na závěr většina přítomných podepsala petici Evropskému parlamentu a francouzské vládě.

Dětmar Jäger

✧ **Chodov u Karlových Varů**

Třináct zájemců, kteří se v sobotu 8.5. sešli na hrázi rybníka Bahňák v Chodově, neodradila ani dešťová přeháňka a vydalo se na krátkou procházku do lesa. Zjistili jsme 22 druhy ptáků. Všem se akce moc líbila a slíbili, že si ji příští rok zopakují. Spolupráci přislíbil předseda místní ZO ČSOP.

Jiří Dufek

✧ **Rokycany**

Tradiční Vítání ptačího zpěvu uspořádala ZO ČSOP první květnovou neděli. V pět ráno jsme se sešli před vlakovým nádražím a vydali se do městských parků, kde jsme v průběhu dvou hodin měli možnost zaslechnout první ranní zpěváky. Poté jsme se přesunuli do klubovny ZO ČSOP, kde si všichni mohli vybrat propagační materiály a prohlédnout záchrannou stanici. Od devíti hodin pak probíhala brigáda pro členy ČSOP.

Pavel Moulis

✧ **Liberec**

Vítání ptačího zpěvu v Liberci se zúčastnilo 28 zájemců, kterým byla rovněž předvedena ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Účastníci zaznamenali 19 druhů ptáků. Podepsána byla petice Evropskému parlamentu a francouzské vládě.

Martin Pudil, Pavel Vonička

✧ **Louny**

Na prvním lounském Vítání ptačího zpěvu se v sobotu 1. května v 7 hodin ráno sešlo v parku u Ohře 11 členů ČSOP. Při dvouhodinové vycházce jsme zaznamenali celkem 33 převážně zpěvných druhů ptáků. Při ukončení akce účastníci podepsali petici Evropskému parlamentu a francouzské vládě.

Herbert Tichý

✧ **Roudnice n. L.**

Dne 29.4. se v klubovně KaSS "Říp" uskutečnila přednáška "Ptáci na vodě a kolem vody", provázená diapozitivy a nahrávkami ptačích hlasů. Vlastní "Vítání" proběhlo 1. května. Přednášky se zúčastnilo 30 osob, vycházky do přírody 27 osob.

Stanislav Chvapil

✧ **Havlíčkův Brod**

Na tradičním "Vítání" se v městském parku sešlo 105 účastníků, pro které byla opětovně připravena také ukázka odchytu a kroužkování ptáků. Zaznamenali jsme 35 ptačích druhů.

Václav Hlaváč

✧ **Chrudim**

Akci připravila Východočeská pobočka ČSO ve spolupráci s referátem životního prostředí okresního úřadu a Centrem ekologické výchovy ČSOP. V sobotu 8.5. v 7.00 jsme mikrobusem odjížděli od budovy okresního úřadu a u neregulované části řeky Chrudimky u obce Mnětice nás čekali pardubičtí ornitologové Jan Horák a Kryštof Harant, kteří zde měli již od předchozího dne nataženy sítě. Na kolech dorazili ještě další lidé, takže nás bylo celkem 31. K vidění a slyšení bylo hodně a mnozí z účastníků poprvé slyšeli slavíky, zahlédli ledňáčka a další ptačí druhy. Řada přítomných podepsala petici Evropskému parlamentu a francouzské vládě a projevila zájem tuto petici dále šířit.

Milan Marenčák

✧ **Litomyšl**

Akce se konala již po sedmé, jak je již tradicí 1. května. Během předchozích let se také ustálila trasa a doprovodné ukázky odchytu a kroužkování ptáků. První skupina zahájila sledování ptačího zpěvu ve 4.30 ve městě a pokračovala v Nedošíně u rybníka Velký Košíř, kde také byly nataženy sítě k odchytu ptáků. Druhá skupina odjela vlakem do vsi Tržek a odtud pokračovala podél rybníků do Nedošínského háje. Cestou byli účastníci seznamováni s hlasovými projevy ptáků obecně i s rozlišováním jednotlivých druhů. Pak se obě skupiny spojily a proběhlo kroužkování, fotografování jednotlivých odchycených druhů ptáků a celkové vyhodnocení vycházky současně s rozdáváním propagačních materiálů. Svátku se zúčastnilo 30 milovníků ptactva, z toho 13 dětí.

Lubor Urbánek

✧ **Pardubice**

V sobotu 1.5. v 5.00 se na čtvrtém Vítání ptačího zpěvu na valech pardubického zámku sešlo 25 lidí. Naslouchání zpěvu ptáků při obchůzce zámeckých valů doplnila ukázka odchytu a kroužkování ptáků.

Vladimír Lemberk

✧ **Svitavy**

V neděli 2.5. se vycházky k rybníkům zúčastnilo pět zájemců. Pozorovali jsme celkem 59 ptačích druhů, mimo jiné čírku modrou, lžičáka pestrého, konipasa lučního, králíčka ohnivého aj.

Jiří Mach

✧ **Svitavy - Opatov**

V sobotu 1.5. se vycházky k rybníkům u Opatova zúčastnily tři osoby. Zaznamenali jsme 83 druhů ptáků, mezi nimi např. čápa černého, rybáka černého, racka malého, vodouše tmavého, šedého a bahenního, konipasa lučního a bělořita šedého.

Filip Jetmar

✧ **Vrchlabí**

Oblastní ornitologická sekce ve spolupráci s oddělením ekologické výchovy Správy Krkonošského národního parku uspořádala druhé krkokošské Vítání ptačího zpěvu 2.5. u rybníka Vejplachy ve Vrchlabí. Celkem 34 účastníci, převážně mladší zájemci o přírodu, se seznámili s výzkumem a ochranou ptáků v Krkonoších, se způsoby jejich odchytu a kroužkováním a při krátké terénní exkurzi měli možnost určovat hlasy běžných druhů ptáků krkonošského podhůří. Zaznamenali jsme 34 druhů, mimo jiné byl odchycen protahující jedinec slavíka tmavého (šestý doklad druhu z Krkonoš).

Jiří Flousek

✧ **Klobouky u Brna**

První Vítání ptačího zpěvu v Kloboukách bylo propagováno v místní základní škole. V sobotu 8.5. v 5.00 přišli čtyři žáci, tři z pátého ročníku, jeden z ročníku třetího. Počasí nám velmi přálo a na trase, která vedla přes obec, přilehlou doubravou až do polí mezi vinohrady, žáci do svých pracovních listů zaznamenali 24 druhy ptáků. Kouzlem nechtěného bylo na závěr akce pozorování startu jedenácti horkovzdušných balonů.

Petr Hrádek

✧ **Bohumín - Červín**

Akce se zúčastnilo 24 dětí z Karviné a 9 dospělých, z toho 6 členů Slezské ornitologické společnosti - pobočky ČSO, kteří všechny přítomné seznamovali s poznáváním ptačích druhů i podle zpěvu. Při ukázce odchytu a kroužkování ptáků se chytily 3 kusy dvou druhů (slavík obecný a pěnice černohlavá). Mezi 41 pozorovanými druhy v 625 kusech nejvzácnějšími byli vodouš rudonohý, břehule říční (asi 100 ex.) a ledňáček říční.

Kurt Rusek

✧ **Frýdek-Místek**

Začali jsme ve čtyři ráno na vyhlídce v parčíku frýdeckého zámku. Bylo jasné počasí a k měsíčnímu světlu přispívalo i pouliční osvětlení. A tak ptáci (kosi a oba druhy rehků) zpívali, aniž by ještě byly patrné náznaky počínajícího svítání. Přišlo 7 lidí. Několikrát zahoukal ze vzdálenějšího lesíka puštík, poté jsme si šli zblízka poslechnout rehka domácího a kosa. Zpočátku nezpívalo hodně ptačích druhů, takže byl čas odpovědět na dotazy proč, jak a kdy ptáci zpívají. Při vycházce do okolí jsme slyšeli mláďata puštíka obecného a pak i sovu viděli v letu i vsedě. Kolem osmé hodiny jsme se rozešli, ale se dvěma vytrvalci jsme pokračovali podél řeky Ostravice a pak se vrátili k muzeu. Úplně posledním bylo pozorování kosice sedící na hnízdě na reproduktoru u vchodu do jedné z budov. Pozorovali jsme celkem 30 druhů ptáků.

Pavel Džubera

✧ **Vsetín**

Dne 8.5. v městském parku, 12 účastníků.

Karel Pavelka

✧ **Huslenky (Vsetín)**

Dne 15.5., 16 účastníků, 49 druhů, např. krkavec velký, osm kosů horských, holub doupňák.

Jan Pavelka, Miroslav Dvorský

✧ **Vřesina**

Dne 30.dubna 1999 (tak jako každoročně), pořádáme ve spolupráci s pedagogy základní školy "Vítání ptačího zpěvu" pro místní žáky. Protože jde o malé děti (v obci je pouze nižší stupeň školy), nezačíná naše setkání v brzkých ranních hodinách, nýbrž během dopoledního vyučování. S laskavým svolením a pochopením ředitelky školy paní Jaroslavy Borisové trávíme s dětmi část vyučovacích hodin v blízkých remízcích a okolí zahrádkářské kolonie. Setkání končíme obvykle besedou na školním hřišti. Děti tam sedí na lavičkách, poslouchají výklad nebo se hlásí s dotazy. Mezitím sledujeme průlety ptáků nad sebou, poznáváme jednotlivé druhy podle způsobu letu, velikosti a hlasů. Kladu důraz na rozpoznávání těch nejběžnějších ptáků. Vysvětluji rozdíl mezi vlaštovkou a jiřičkou či rorýsem, mezi kosem a špačkem, rehkem domácím a zahradním, mezi zvonohlíkem a zvonkem apod. Vyprávíme si, který druh ptáka jak a kde hnízdí. Dětem, které ještě nemají na zahrádkách u svých domků vyvěšenou hnízdní budku, rozdávám připravené a nařezané díly a ukážu jim, jak se budka sbíjí a instaluje. Navíc máme s dětmi zavedenou ochranu motýla otakárka fenyklového. Děti prohlížejí záhony mrkví a koprů na zahrádkách svých rodičů, prarodičů či sousedů, sbírají odrostlé housenky otakárků, které pak umísťujeme do insektária. Po dokrmení sledujeme jejich kuklení. Vylíhlé motýly si každý toho "svého" pouští na svobodu. Loni jsme takto vypustili 22 otakárků. Letošního "Vítání" se zúčastnilo 36 dětí a dvě učitelky.

Sávo Novák

✦ PODZIM - DOBA PTAČÍHO STĚHOVÁNÍ ✦

Již dávno si lidé všimli, že na podzim mnoho ptáků zmizí a objeví se zas až na jaře, naopak na zimu se u nás objeví řada ptačích druhů, které jsme jinak nevídali. Dnes víme, že mnoho ptačích druhů na zimu odtáhne a na jaře se zas vrátí na svá hnízdiště. Dlouho však lidem trvalo, než na tuto zdánlivě jednoduchou věc přišli, a tak se dříve myslelo, že třeba vlaštovky přečkávají zimu zahrabány v blátě nebo že rehek zahradní se na zimu přemění v červenku, která přezimuje. Poznání zákonitostí ptačího stěhování trvalo lidstvu velice dlouho a ani dnes nejsme schopni uspokojivě vysvětlit řadu jevů souvisejících s ptačím tahem.

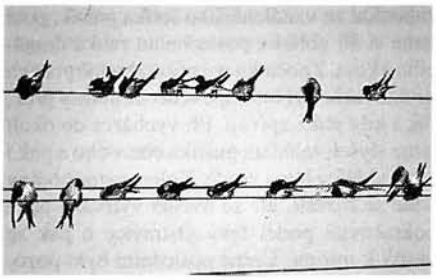

Co je vlastně tah?

Slovem tah, někdy též migrace, rozumíme pravidelně se opakující cesty, převážně z místa rozmnožování (hnízdiště) na místa přezimování (zimoviště). Tah není výsada jenom ptáků, také mezi savci, rybami, plazy či hmyzem můžeme nalézt druhy, které podnikají pravidelné tahy. Avšak díky schopnosti létat a pro nápadnost ptačích hejn je mezi ptáky tento jev asi nejrozšířenější a také nejznámější. Kromě pravidelných tahů můžeme u ptáků zaznamenat i jiné, méně pravidelné přesuny, např. pohnízdní potulky apod.

Proč ptáci táhnou?

V našich zeměpisných šířkách se samo nabízí vysvětlení, že ptáci od nás na zimu odlétají proto, že by nenalezli dostatek potravy. To se týká hlavně hmyzožravých druhů, které by se u nás skutečně přes zimu jen stěží uživily. Také chladné a mrazivé zimní počasí není pro mnoho ptáků právě nejpříznivější pro přežití. Proto tedy ptáci raději volí cestu plnou nebezpečí a vydávají se na dlouhou pouť, třeba na zimoviště někde v jižní Africe.

Proč se však každé jaro vracejí? V oblastech, kde se pravidelně střídají čtyři roční období, tedy i u nás, panuje léto s dlouhým dnem, delším než v tropech. Čím severněji (na jižní polokouli jižněji), tím je letní den delší. Ten dává ptákům více času pro shánění potravy pro svá mláďata, takže některé druhy stihnou i více než jedno hnízdění za sezónu. V těchto krajích se také v létě objevuje naráz velké množství hmyzu, který slouží ptákům často jako potrava. Takže bychom mohli i říci, že ptáci netáhnou od nás na zimu, ale ze zimovišť na jaro a léto.

Kam naši ptáci táhnou?

Místo, kam ptáci táhnou a kde tráví zimu, se liší podle jednotlivých druhů. Naši ptáci, jako například vlaštovky, kukačky, čápi či rákosníci táhnou do Afriky, jiní, např. pěnice černohlavá stráví zimu v ne tak vzdáleném Středomoří v zemích jako je Řecko, Francie či Španělsko. A najdou se i druhy, které táhnou třeba až do Indie.

Jsou ale i druhy našich ptáků, které byly dříve tažné a dnes se stávají stále více stálými celoročními obyvateli naší krajiny. Příkladem je všem dobře známý kos černý, zejména jeho městské populace, které u nás bez problémů přezimují.

Zimoviště a doby odletu některých našich tažných druhů ptáků

Druh	*Zimoviště*	*Měsíc odletu*
čáp bílý	jižní Afrika	8.
včelojed lesní	tropická Afrika	8.-9.
křepelka polní	severní Afrika	8.-9.
čejka chocholatá	Francie, Anglie, Holandsko, Středomoří	9.-11.
sluka lesní	záp. Středomoří	8.-10.
holub hřivnáč	záp. Středomoří	8.-10.
kukačka obecná	rovníková a jižní Afrika	8.-9.
rorýs obecný	jižní Afrika	8.
dudek chocholatý	Afrika jižně od Sahary	8.-9.
pěnice černohlavá	Středomoří	8.-9.
budníček menší	Středomoří	8.-10.
rákosník obecný	záp. Afrika	8.-9.
drozd zpěvný	záp. Středomoří	8.-10.
slavík obecný	tropická Afrika	8.-9.
rehek domácí	jihozáp. Evropa a Středomoří	9.-10.
ťuhýk obecný	vých. a jižní Afrika	8.-9.
vlaštovka obecná	tropická a jižní Afrika	9.
skřivan polní	Francie, Španělsko	9.-10.
konipas bílý	Středomoří	9.-10.

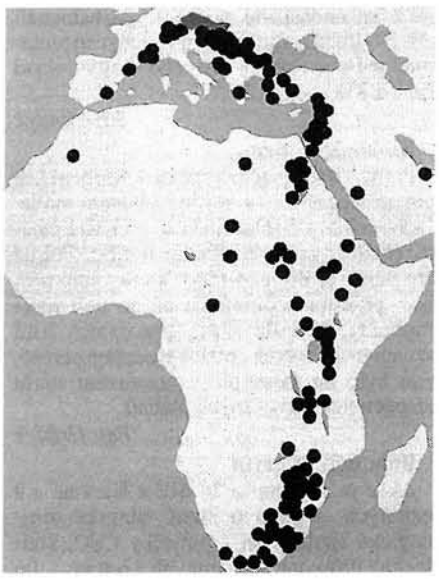

Nálezy čápů bílých okroužkovaných na území České a Slovenské republiky

Jak se ptáci za tahu orientují?

Způsob, jakým ptáci vždy spolehlivě najdou cestu na zimoviště a jakým najdou i cestu zpět, patří mezi nejobdivuhodnější jevy v přírodě. Vždyť například vlaštovky se po cestě dlouhé tisíce kilometrů dokáží vrátit na stejnou budovu a pod stejný trám, kde hnízdily v roce předešlém. Jak to ti drobní tvorové bez kompasu, mapy či satelitní navigace dokáží?

Četné vědecké pokusy ukázaly, že ptáci dokáží řídit směr svého tahu podle polohy Slunce. Jeden takový pokus vypadal tak, že ornitologové umístili špačky do kruhové klece s okny, jimiž mohli ptáci vidět sluneční světlo (viz obrázek). Špačci se v kleci shlukli v místě, kam chtěli letět (černé tečky znázorňují špačky). Jakmile byl úhel, pod kterým přicházelo do klece sluneční světlo, pomocí zrcátek změněn o 90°, špačci změnili svou polohu podle směru světla.

Poznáte, kde budou špačci na spodním obrázku?

Orientace podle Slunce však není jediný způsob, kterým ptáci řídí své dlouhé putování. Dokáží se dobře orientovat i podle hvězd, zemského povrchu, někteří dokáží využívat i magnetického pole a dokonce i čichu.

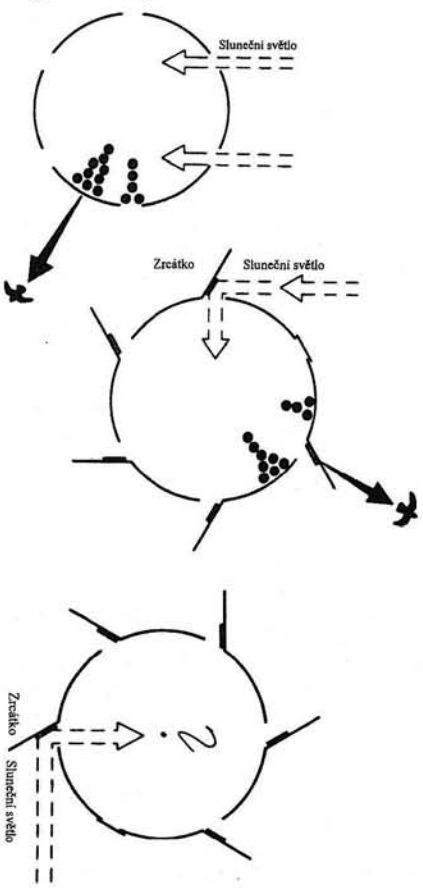

✦ PODZIM - DOBA PTAČÍHO STĚHOVÁNÍ ✦

Jak ornitologové tah ptáků studují?

Nejstarší a až do současnosti nejpoužívanější způsob, jak vědci zjišťují, kam a kudy ptáci táhnou, je kroužkování. S touto metodou se v Evropě začalo právě před 100 lety. Ptákům je na nohu navléknut kroužek z lehkého kovu, nejčastěji z hliníku, nesoucí číslo. Podle velikosti ptáků se vyrábějí i kroužky různě veliké. Okroužkovaný pták je pak vypuštěn na svobodu. Přestože valnou většinu z nich už ornitologové nikdy neuvidí, nálezy kroužkovaných ptáků, ať již živých či zahynuvších na své pouti, již přinesly množství údajů o tom, kam a kudy ptáci táhnou.

Také u nás probíhá kroužkování ptáků již desítky let. Je organizováno Kroužkovací stanicí Národního muzea. Ptáky mohou kroužkovat pouze ornitologové, kteří složí zkoušky a dokáží tak potřebné znalosti a dovednosti nutné pro kroužkování.

N MUSEUM PRAHA A 10019

Kromě zjištění údajů týkajících se tahu nám však kroužkování přináší i další cenné údaje o životě ptáků, např. jakého věku se dožívají, jaké jsou příčiny jejich smrti, jak jsou ptáci věrní svému místu narození a celou řadu dalších informací.

V dnešní době nám však pomáhají i další metody, využívající nejmodernější techniku. Tah ptáků je tak často sledován pomocí radarů či miniaturních vysílaček připevněných na záda, ocas či krk ptáka.

Podzimní doba velkého ptačího stěhování je i příležitostí pro pozorování. Všímejte si tedy ve svém okolí, kdy a které druhy od nás odlétly, které druhy protahují a v jakém množství, kde se ptáci shromažďují k odpočinku atd. Můžete se také zúčastnit letošního Světového festivalu ptactva - místa a data konání jsou uvedeny na str. 2. Svoje pozorování nám zašlete, nejzajímavější z nich uveřejníme v některém z příštích čísel.

Satelitní vysílačky jsou používány pro sledování tahu čápů černých v rámci projektu Českého rozhlasu Africká odysea. *Foto Zdeněk Moudrý*

Co dělat při nálezu kroužkovaného ptáka?

Poznamenáme si přesné znění nápisu na kroužku včetně čísla. Dále si zapíšeme datum a místo nálezu, případně i další okolnosti, např. zda byl pták nalezen mrtvý či zraněný, zda byl mrtvev již delší dobu, zda byl chycen a vypuštěn na svobodu apod. Tyto údaje zašleme na adresu **Kroužkovací stanice Národního muzea v Praze, Hornoměcholupská 34, 102 00 Praha 10 (tel. 02/ 71961256).** Pokud byl pták nalezen mrtev, pošleme s hlášením o nálezu i kroužek.

Můžeme se však setkat i s kroužky z jiných evropských zemí. I na nich je zpravidla nápis se jménem hlavního města a číslo. Nálezy těchto kroužků vyřizuje taktéž kroužkovací stanice v Praze. Můžeme však nalézt i ptáka s chovatelským kroužkem, který mívá označení CS/CZ a číslo. Nálezy těchto chovatelských kroužků nevyřizuje kroužkovací stanice, nýbrž se hlásí Českému svazu chovatelů.

TEST

Které z následujících druhů ptáků od nás na zimu odlétají?

1. čáp černý, 2. husa velká, 3. labuť velká, 4. jestřáb lesní, 5. moták pochop, 6. tetřev hlušec, 7. slípka zelenonohá, 8. lyska černá, 9. kulík říční, 10. rybák obecný, 11. hrdlička divoká, 12. hrdlička zahradní, 13. sýček obecný, 14. strakapoud velký, 15. sedmihlásek hajní, 16. skorec vodní, 17. slavík obecný, 18. sýkora koňadra, 19. jiřička obecná, 20. straka obecná.

Řešení najdete na str. 9

Oprava

Do výsledků testu v minulém čísle Ptačího světa se vloudila chyba: odpovědi k obrázkům č. 6 a 7 byly zaměněny. Správné řešení tedy je 6b a 7a. Všímavým čtenářům, kteří nás na chybu upozornili, děkujeme, a za tento omyl se velmi omlouváme.

Tato dvoustrana vychází s podporou BirdLife/Vogelbescherming Nederland a Ministerstva zahraničních věcí Nizozemského království prostřednictvím programu MATRA (Social Transition Programme Central and Eastern Europe).

Exkurze České společnosti ornitologické na Třeboňsko

Obnovená tradice členských exkurzí České společnosti ornitologické pokračovala po úspěšné akci v roce 1998 (Ptačí svět V/3, podzim 1998) i v roce letošním. Tentokrát jsme se ve dnech 28. až 30. května vydali do ráje českých ornitologů, na Třeboňsko. Nocleh byl zajištěn v chatkách v kempu u Chlumu u Třeboně.

V sobotu jsme pod vedením našich členů RNDr. Jana Ševčíka ze Správy CHKO Třeboňsko a Mgr. Jaroslava Cepáka navštívili rybník Staré jezero, Starou a Novou řeku, rybník Podsedek a rybníky u Staré Hlíny včetně Ženichu s kolonií kormoránů. Kromě řady druhů vodních a lesních ptáků typických pro CHKO Třeboňsko jsme měli možnost pozorovat i hnízdo orla mořského. Sobotní část exkurze byla mírně dobrodružná hlavně pro řidiče autobusu, který si na uzoučkých hrázích vyzkoušel své řidičské umění a nervy. Někteří účastníci, kteří ještě nebyli nasyceni celodenním programem, se po setmění vydali do lesů u Barbory pozorovat či spíše poslouchat lelky.

V neděli jsme navštívili rezervaci Červené blato, hnízdiště rybáků černých rybník Ruda, známou hnízdní kolonii volavek v Branné, proslulou rezervaci Velký a Malý Tisý a přilehlý rybník Koclířov.

Počasí nám po celou dobu exkurze přálo, na rozdíl od loňského roku jsme netrpěli úmorným vedrem. Potěšující bylo také to, že tentokrát se exkurze zúčastnila řada mladých a nových členů ČSO. Troufáme si vyjádřit přesvědčení, že exkurze se vydařila a účastníkům líbila a už se těšíme na pokračování v příštím roce. Současně děkujeme J. Ševčíkovi a J. Cepákovi za perfektní vedení exkurze a významnou pomoc s její organizací.

Petr Voříšek, Jan Hora

Pozorování hnízda orla mořského s odrostlým mláďetem patřilo k silným zážitkům účastníků exkurze *Foto Petr Voříšek*

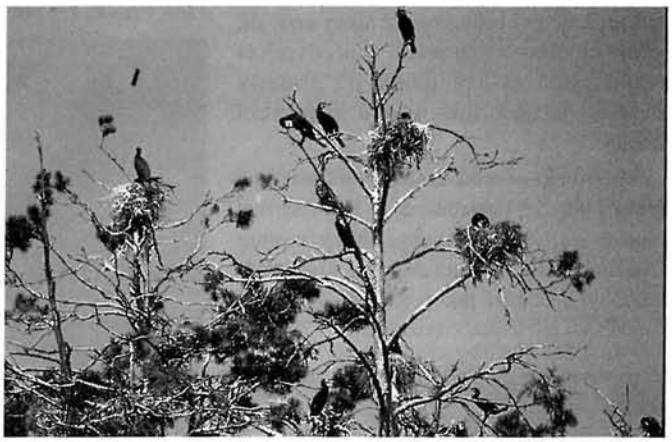

V kolonii kormoránů velkých na rybníku Ženich v přírodní rezervaci Rybníky u Vitmanova hnízdí 90-100 párů *Foto Jan Ševčík*

V přírodní rezervaci Meandry Lužnice stále probíhá přirozený proces vzniku, vývoje a zániku slepých ramen *Foto Jan Ševčík*

Rašeliniště Červené blato nás přivítalo záplavou kvetoucích rojovníků a suchopýrů a zpěvem mnoha rehků zahradních *Foto Petr Voříšek*

Na Novořeckých močálech jsme si kromě ptáků užili i komárů, takže přišly k užitku repelenty *Foto Petr Voříšek*

Umělá laguna v přírodní rezervaci Novořecké močály je lákadlem pro vodní ptáky *Foto Jan Ševčík*

✦ Z HISTORIE ✦

O ČEM SE PSALO ...

Přetiskujeme článek ing. Jiřího Sekery včetně obrázků ze čtrnáctideníku pro milovníky přírody "Naší přírodou" (Praha, 1937, ročník I., číslo 5, str. 168-169).

Koroptev - perla naší užitkové zvěře

Zpravidla bývá tomu tak, že si věcí, které jsou nám nejbližší a nejběžnější, nejméně všímáme. A tak je tomu i u naší lovné zvěře. Většina lovců se zajímá více o zvěř vzácnější než o zvěř běžnou a hojnou. Zeptáme-li se někoho na život koroptve, neví o něm obyčejně skoro nic, ale zato nám popíše třeba medvěda, byť ho viděl ve volné přírodě jen jednou nebo i vůbec nikdy.

Myslivec naslouchá sice s oblibou na jaře toku tajemného tetřeva nebo tetřívka, méně se však zajímá o svérázný a pestrý tok koroptve a o boje koroptvích kohoutků zvečera a zrána. Jsou mu již příliš všední.

Koroptve z jara, v době páření, ztrácejí na své plachosti, tak jako každá jiná zvěř v této době. Kohoutek ozývá se v mladistvém jarním jeteli svým výrazným *čiřik - čiřik* a dvoří se své slípce jako pravý rytíř. Stojí po jejím boku na stráži a hrdě vypíná modrošedá prsa a purpurově hnědou podkovu a chrání svou vyvolenou před drzým sokem. Často dochází mezi roztouženými kohoutky k šarvátkám, boj však zpravidla dlouho netrvá. Silnější rychle zvítězí a protivník po porážce jde za dobrodružstvím jinam a tak z jara vidíme na poli jen samé dvoření, zpěvy lásky a boje. Pak přijde hnízdění, které je svěřeno slepičce a teprve při vyvádění kuřátek přebírá kohoutek z polovice ochranu a pátrací službu.

Na koroptve je nejbohatší zemí v Evropě Československo, které má skutečně nejskvělejší podmínky pro jejich chov. Již dávno před světovou válkou byly všude za hranicemi známé české koroptví hony, které se honosily neobyčejně bohatým denním odstřelem. Nebylo vzácností, že v některých okresech našeho Polabí padlo za jeden den a při jednom honě několik set, ba i tisíc kusů koroptví.

Dnešní poměry honební se poněkud změnily, a to změnou držby půdy, hlavně pozemkovou reformou, která pěstění koroptví nepoškodila, jak by se někdo mohl domnívati, ale spíše pomohla, protože koroptve si nelibují ve velkých, souvislých lánech. Bohužel, chybí této naší zvěři větší ochrana a hlavně klid a pak vysoké meze, křoviska, kde koroptev ráda hnízdí a je kryta před škodnou zvěří. Meze se bohužel stále a stále více rozorávají, keře vysekávají a tak se koroptvím zmenšují jejich přirozené útulky. Teprve v poslední době, kdy se uvědomělý zemědělec přesvědčil, jak neocenitelným pomocníkem a spolubojovníkem proti nebezpečnému hmyzu je koroptev, více si jí všímá, zlepšuje, pokud může, její životní podmínky a věnuje jí patřičnou ochranu. Jak chudá a prázdná by byla naše pole bez této krásné a užitečné čiřikavky.

V Československu shoduje se největší rozšíření koroptví s oblastí cukrovky, pšenice a ječmene, tedy oblastmi s nejvyspělejším zemědělstvím. Nenalézáme ji ve vysokých horách nebo v drsných, souvislých lesnatých krajinách, ale v bohatých a teplých rovinách, v pahorkatinách a předhořích. Nejbohatší oblasti jsou v úrodných krajích Polabí, Hané a jižního Slovenska. Souvisí to s dostatkem potravy a malým výskytem škodné zvěře v těchto intensivně hospodařících oblastech.

V Československu uloví se průměrně za rok asi 2,400.000 koroptví, z čehož největší úlovek připadá na Čechy, asi 1,400.000 (61% celkového odstřelu), na Moravu a Slezsko 500.000 (21%), na Slovensko 420.000 (17%) a na Podkarpatskou Rus pouze 3.000 (1%).

Posuzujeme-li počet ulovených koroptví podle úrodnosti půdy jednotlivých oblastí, vidíme, že stoupá úměrně s produktivností půdy. V poslední době citelně utrpěl kmenový stav koroptví u nás živelními pohromami, neboť, jak známo, jsou koroptve ve vývoji nejchoulostivější právě v době hnízdění, kdy se mladé koroptvičky ve vajíčkách naklovávají nebo líhnou, a ta připadá u nás na druhou polovici června nebo začátek července. Dostaví-li se v tomto období prudké krupobití a dlouhotrvající lijavce, pak nejen že celé hnízdo bývá opuštěno, ale mnohdy i staré koroptve bývají od krup utlučeny nebo velkou vodou vytopeny. Také silně polehlé obilí zaviňuje citelné ztráty, neboť staré koroptve jsou nuceny hnízda pro utlučená a slehlé stébla opustiti.

Ztráty při živelních pohromách dosahují až 60% nejen na přírůstku, ale i na kmenovém stavu. Nemalé škody při hnízdění bývají způsobeny zahnízděním koroptví do jetelin a lučin, které je k tomu svou raností a svěžestí z jara lákají; při časném kosení bývají však hnízda většinou vysekána a zničena. Také moderní žací stroje způsobují v době sekání obilí koroptvím nemalé škody. Dříve, kdy se sekalo obilí kosou, měla koroptev větší možnost včas nebezpečí uniknouti než nyní, kdy žací stroje rychle pokosí vše, co jim přijde do cesty. Také dráty elektrického vedení, zejména v době podzimních mlh, kdy koroptev při letu nevidí dobře na větší vzdálenost, působí značné ztráty.

Koroptev je beze sporu ptákem velmi užitečným, jehož existenci nutno za každých okolností udržeti, nechceme-li dospěti tam, kam dospěla Francie; její myslivost je takřka pohřbena a musí se tam dnes z ciziny za drahé peníze živá zvěř dovážeti. Do Francie dovážejí se koroptve hlavně z Československa, Rakouska, Maďarska i z Německa a některé oblasti ve Francii zejí úplnou prázdnotou. To je jistě poučující i odstrašující případ.

Mimo živelní pohromy jsou nepřáteli koroptve lasičky, tchoři, lišky, hlavně však toulavé kočky a psi, kteří zejména v choulostivé době hnízdění, kdy stará koroptev ošetřuje starostlivě svoje hnízdo, ji přepadají, roztrhají a celé hnízdo zmaří. Této škodné musí věnovat myslivec v době hnízdění největší pozornost a ničiti ji na potkání.

Koroptev se živí celý rok, jak bylo pitvou volátek a žaludků různými autory prokázáno, převážně plevelem, hmyzem a zbytky semen různých plevelnatých trav. Že koroptve opomíjejí i zrna obilovin, potvrzuje nám i předloňský suchý rok, kdy po žních, ačkoliv bylo ve strniskách plno vydroleného obilí, byly koroptve vyhublé pro nedostatek hmyzu. Také při zimním přikrmování koroptví za tuhé zimy na sněhu bylo pokusně zjištěno, že opomíjí zrna obilovin, měly-li s dostatek semen různých trav, jako jitrocele, lebedy a j.

Jak neocenitelným pomocníkem rolníka jest koroptev, vysvítá z toho, že průměrně ročně, podle četných měření a odhadů, seberou koroptve v Československu přes 60 vagonů škodlivého hmyzu a tím mírní zhoubné záplavy hlavně dřepčíků, drátovců, mrchožroutů a jiných škůdců.

Může býti tedy koroptev za svoji zdravotní a ochrannou službu pro zemědělské kultury právem nazvána "perlou naší užitkové zvěře".

Ing. Jiří Sekera

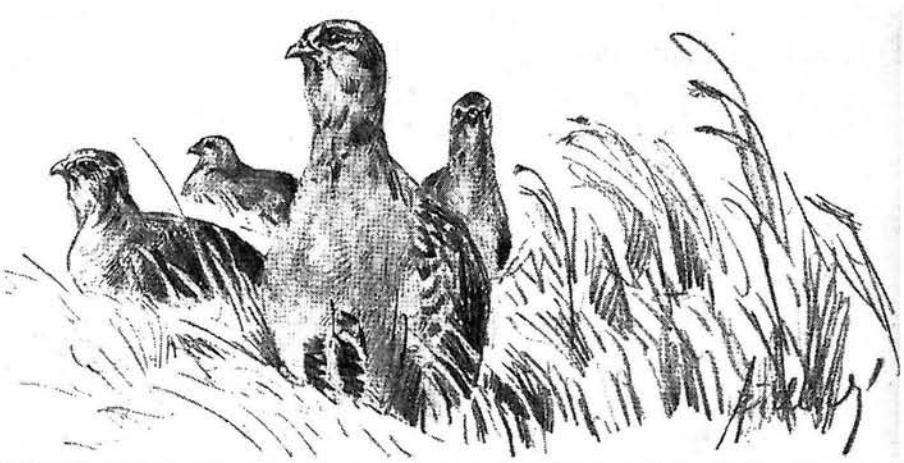

Správné odpovědi na test ze str. 7: 1., 2., 5., 9., 10., 11., 15., 17., 19.

✦ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ V LITERATUŘE ✦

Drobník, J., Damohorský, M. (1999): Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související. Texty s úvodními komentáři. 3. vydání, Praha, C.H. Beck.

Publikace předních odborníků z katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nabízí ve třetím doplněném a přepracovaném vydání komplexní a systematicky uspořádaný souhrn základních právních předpisů z oblasti ochrany životního prostředí (včetně výňatků ustanovení právních předpisů souvisejících) v jejich posledním úplném znění (k lednu 1999), opatřený úvodními komentáři k jednotlivým úsekům právní úpravy.

Publikace je systematicky rozčleněna do šesti základních kapitol, odpovídajících jednotlivým úsekům systému práva životního prostředí ČR: právní základy a hlavní principy ochrany životního prostředí, organizace ochrany životního prostředí, specifické prostředky ochrany životního prostředí, ekologicko-právní odpovědnost, ochrana složek životního prostředí a ekosystémů a ochrana před zvláštními zdroji ohrožování životního prostředí.

Každá kapitola je pak rozdělena na část obsahující texty jednotlivých právních předpisů (popř. jejich relevantních výňatků) vztahujících se k danému úseku, a to v jejich posledním úplném znění, a na část komentářovou, ve které autoři vykládají podstatu, účel a vzájemné vazby příslušných právních předpisů. Mimoto je v rámci úvodních komentářů proveden výklad nejdůležitějších mezinárodních smluv o ochraně životního prostředí, jakož i ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí.

Na závěr je uveden seznam použité literatury z oblasti práva životního prostředí a věcný rejstřík.

Publikace je určena nejširší právnické, ale i neprávnické veřejnosti. Bude cennou praktickou pomůckou nejen pro studenty a učitele vysokých škol (zejména právnických, sociálněvědních a přírodovědeckých fakult), členy ekologických občanských sdružení, zaměstnance orgánů státní správy a samosprávy, advokacie a justice, ale i pro všechny ostatní zájemce, kteří přicházejí do styku s právem životního prostředí.

Mgr. Petr Svoboda

Damohorský, M, Drobník, J., Sobotka, M. (1999): Cvičení z práva životního prostředí. Sbírka praktických příkladů. Všehrd, Praha.

Publikace, zpracovaná autorským kolektivem katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, předkládá praktická cvičení a ukázky podání a rozhodnutí ve věcech ochrany životního prostředí.

V části A je publikace členěna podle obecného systému práva životního prostředí v České republice na šest kapitol: hlavní principy ochrany životního prostředí,organizace ochrany životního prostředí, specifické prostředky ochrany životního prostředí, ekologicko-právní odpovědnost, ochrana složek životního prostředí a ekosystémů a ochrana před zvláštními zdroji ohrožování životního prostředí. Každá kapitola je dělena do tří bloků: a) přehled platných právních předpisů, b) kontrolní otázky, c) vlastní příklady, navíc doplněné o dílčí hodnotící a úvahové otázky a podněty k nim.

V části B je sada vybraných ukázek podání a rozhodnutí ve věcech ochrany životního prostředí, jež mají přiblížit některé písemné dokumenty, vydávané na tomto úseku zejména orgány státní správy.

Na závěr je doplněn seznam použité a doporučené české literatury z oblasti práva životního prostředí.

Publikace je určena nejen studentům vysokých škol, kteří se touto problematikou zabývají (zejména právnických, přírodovědeckých a společenskovědních fakult univerzit a vysokých škol ekonomických), ale i pedagogům, začínajícím pracovníkům státní správy a samosprávy, advokacie a justice i činovníkům ekologických nevládních organizací a v neposlední řadě i všem ostatním zájemcům o právo životního prostředí a jeho praktickou aplikaci.

Mgr. Vojtěch Stejskal

Obě publikace lze zakoupit v knihkupectví Právnické fakulty UK v Praze a v prodejnách s právnickou literaturou.

Ze světa

1998: rok ohně

Rok 1998 byl v Itálii rokem ohromných škod způsobených ohněm. Více než 3000 požárů, téměř všechny záměrně založené, postihlo během osmi měsíců na 130 tisíc hektarů vegetace. Kromě poškození lesů a nepřímo i půdy způsobily vážné škody živočichům a rostlinám, zejména želvám, ještěrkám a obojživelníkům, ale také drobným savcům a hnízdištím ptáků.

Odhaduje se, že ohněm bylo zničeno více než 500-900 ptačích hnízd na 100 hektarů, což je asi 2000-3000 ptáků na čtverečný kilometr, a celkem více než dva miliony ptáků. Mezi nejvíce postiženými jsou malí hmyzožraví pěvci středomořských křovin jako pěnice bělohrdlá (*Sylvia melanocephala*), pěnice kaštanová (*Sylvia undata*) a pěnice pokřovní (*Sylvia curruca*).

Ali Notizie, leden 1999

Kachnice bělohlavá (Oxyura lencocephala)
Kresba Juan Varela

Rekordní počet kachnic bělohlavých v Bulharsku

Začátkem února 1999 skupina švýcarských ornitologů navštívila bulharské pobřeží Černého moře. Při šestidenním pobytu pozorovala 115 druhů ptáků, mezi nimi celosvětově ohrožené druhy - pelikána kadeřavého (*Pelecanus crispus*), husu malou (*Anser erythropus*), berneškу rudokrkou (*Branta ruficollis*) a orla volavého (*Aquila clanga*), z kategorie "téměř ohrožený druh" kormorána malého (*Phalacrocorax pygmaeus*) a orla mořského (*Haliaeetus albicilla*). Zlatým hřebem výletu však bylo 780 kachnic bělohlavých (*Oxyura leucocephala*) dne 9. února na jezeru Vaja u Burgasu (IBA). To je rekordní počet tohoto celosvětově ohroženého druhu pro Bulharsko.

BirdLife in Europe 4, 2, červen 1999

Pytlačení rarohů v Číně na vzestupu

Každým rokem čínští celníci zabaví několik set rarohů velkých (*Falco cherrug*) a pytláctví je stále na vzestupu. Při nejméně sedmi případech od září do listopadu 1998 bylo objeveno v autonomní oblasti Sin-ťiang (Xinjiang) kolem 100 ptáků, ale ještě více rarohů je zabavováno na dalších hraničních přechodech.

Odběr rarohů pro sokolnické účely pytláky z Pakistánu a arabských zemí začal počátkem 90. let a v současné době se předpokládá, že jen v Sin-ťiang působí několik set pytláků a pašeráků. Např. v přírodní rezervaci Bayanbulak bylo při jedné příležitosti odhaleno asi 150 pytláků chytajících rarohy.

Takto rozsáhlé pytláctví ohrožuje přežití druhu v Číně. Znepokojící je, že pytláci svou činnost rozšiřují i do dalších oblastí - do Tibetu, Čching-chaj (Qinghai), Kan-su (Gansu) a Ning-sia (Ningxia).

World Birdwatch 21, 2, červen 1999

Posouvání se ptáků na sever

Čteme stále, jak se počasí na naší zeměkouli otepluje. Teplomilnější živočichové na to odpovídají tím, že se posouvají k severu. Nyní britští ornitologové Chris D. Thomas a Jack J. Lennon z univerzity v Leedsu zveřejnili svá srovnání z dvou atlasů v Británii a Irsku hnízdících ptáků z let 1968-72 a 1988-91, při kterých došli k závěru, že se za dobu 20 let hranice rozšíření ptačích druhů posunula v průměru o 18,6 km na sever. Je to hodně nebo málo? Stačí to na přesvědčení, že se tak skutečně děje? Snad ano, neboť to naznačují pozorování též živočichů jiných (např. motýlů). V každém případě autoři své zjištění považovali za tak významné, že je poslali do věhlasného vědeckého týdeníku Nature a ten je otiskl.

Nature 399, 213, 1999

Jch

BIOPHON nabízí audiokazety, které obsahují řadu unikátních zvukových záznamů hlasů volně žijících ptáků a zvířat. Každý hlas je slovně uveden českým a latinským názvem živočišného druhu. Kazety s tištěným doprovodným textem jsou určeny odborným pracovníkům, pedagogům, studentům, pracovníkům ochrany přírody, myslivosti a milovníkům přírody. Jsou výbornou doplňkovou učební pomůckou. Nahrávky jsou zaznamenány na nejkvalitnějším materiálu BASF Superchrom.

PELZ - BIOPHON

V edici BIOPHON dosud vyšlo:

SOVY - 44 variant hlasů všech našich sov: sova pálená, výreček malý, výr velký, sovice sněžní, kulíšek nejmenší, sýček obecný, puštík obecný, puštík bělavý, kalous ušatý, kalous pustovka, sýc rousný. (40 minut, 3. vydání, 1994)

RUKOVĚŤ MYSLIVCE - HLASY ZVĚŘE - hlasové a zvukové projevy 23 druhů savců a 46 druhů ptáků: ježek západní, lasice kolčava, tchoř tmavý, kuna lesní, jezevec lesní, vydra říční, medvěd hnědý, vlk eurasijský, liška obecná, kočka divoká, rys ostrovid, veverka obecná, ondatra pižmová, zajíc polní, králík divoký, prase divoké, daněk skvrnitý, jelen sika, jelen sibiřský, jelen evropský, srnec obecný, kamzík horský, zubr evropský, potápka roháč, kormorán velký, volavka popelavá, husa velká, kopřivka obecná, čírka obecná, kachna divoká, čírka modrá, polák velký, polák chocholačka, orel mořský, moták pochop, moták pilich, jestřáb lesní, krahujec obecný, káně lesní, poštolka obecná, tetřívek obecný, tetřev hlušec, orebice horská, koroptev polní, křepelka polní, bažant obecný, lyska černá, jeřáb popelavý, drop velký, bekasina otavní, sluka lesní, racek chechtavý, holub doupňák, holub hřivnáč, hrdlička zahradní, hrdlička divoká, výr velký, kulíšek nejmenší, puštík obecný, kalous ušatý, sýc rousný, drozd kvíčala, sojka obecná, straka obecná, ořešník kropenatý, kavka obecná, havran polní, vrána obecná, krkavec velký. (65 minut, 4. vydání, 1995)

PTÁCI RÁKOSIN A OKOLÍ VOD - 106 variant hlasů 50 druhů ptáků: potápka malá, potápka roháč, potápka rudokrká, potápka černokrká, kormorán velký, bukač velký, bukáček malý, kvakoš noční, volavka popelavá, volavka červená, orel mořský, moták pochop, moták lužní, orlovec říční, chřástal vodní, chřástal kropenatý, chřástal malý, chřástal nejmenší, chřástal polní, slípka zelenonohá, lyska černá, racek malý, racek chechtavý, rybák obecný, rybák malý, rybák černý, rybák bahenní, ledňáček říční, břehule říční, linduška luční, konipas luční, konipas horský, konipas bílý, skorec vodní, střízlík obecný, slavík modráček středoevropský, cvrčilka zelená, cvrčilka říční, cvrčilka slavíková, rákosník tamaryškový, rákosník ostřicový, rákosník proužkovaný, rákosník zpěvný, rákosník obecný, rákosník velký, budníček větší, sýkořice vousatá, moudivláček lužní, hýl rudý, strnad rákosní. (90 minut, 3. vydání, 1994)

HLASY DRAVCŮ - 53 variant hlasů 22 druhů dravců: včelojed lesní, luňák hnědý, luňák červený, orel mořský, orlosup bradatý, orlík krátkoprstý, moták pochop, moták pilich, moták lužní, jestřáb lesní, krahujec obecný, káně lesní, orel křiklavý, orel stepní, orel královský, orel skalní, orlovec říční, poštolka obecná, ostříž lesní, raroh velký, sokol stěhovavý, raroh lagar. (60 minut, 1993)

KUKAČKA, LELEK, RORÝS, SROSTLOPRSTÍ A ŠPLHAVCI - 68 variant hlasů 17 druhů: kukačka obecná, lelek lesní, rorýs obecný, ledňáček říční, vlha pestrá, mandelík hajní, dudek chocholatý, krutihlav obecný, žluna šedá, žluna zelená, datel černý, strakapoud velký, strakapoud jižní, strakapoud prostřední, strakapoud bělohřbetý, strakapoud malý, datlík tříprstý. (65 minut, 1993)

HLASY NAŠICH ŽAB - hlasy všech našich 13 druhů žab s mluveným komentářem: kuňka ohnivá, kuňka žlutobřichá, rosnička zelená, ropucha obecná, ropucha zelená, ropucha krátkonohá, blatnice skvrnitá, skokan hnědý, skokan štíhlý, skokan ostronosý, skokan skřehotavý, skokan krátkonohý, skokan zelený. (50 minut, komentář doc. V. Hanáka, 1993)

PĚVCI I. - hlasy 39 druhů pěvců: kalandra zpěvná, skřivánek krátkoprstý, chocholouš obecný, skřivan lesní, skřivan polní, břehule říční, vlaštovka obecná, jiřička obecná, linduška úhorní, linduška lesní, linduška luční, linduška horská, konipas luční, konipas horský, konipas bílý, brkoslav severní, skorec vodní, střízlík obecný, pěvuška modrá, pěvuška podhorní, červenka obecná, slavík tmavý, slavík obecný, slavík modráček středoevropský, slavík modráček tundrový, iranie bělohrdlá, rehek domácí, rehek zahradní, bramborníček hnědý, bramborníček černohlavý, bělořit šedý, bělořit plešanka, bělořit okrový, kos horský, kos černý, drozd kvíčala, drozd zpěvný, drozd cvrčala, drozd brávník. (60 minut, 1993)

PĚVCI II. - hlasy 37 druhů: rákosník Cettiův, cvrčilka zelená, cvrčilka říční, cvrčilka slavíková, rákosník tamaryškový, rákosník ostřicový, rákosník proužkovaný, rákosník zpěvný, rákosník obecný, rákosník velký, sedmihlásek hajní, pěnice bělohrdlá, pěnice mistrovská, pěnice vlašská, pěnice pokřovní, pěnice hnědokřídlá, pěnice slavíková, pěnice černohlavá, budníček horský, budníček lesní, budníček menší, budníček větší, králíček obecný, králíček ohnivý, lejsek šedý, lejsek malý, lejsek bělokrký, lejsek černohlavý, sýkořice vousatá, mlynařík dlouhoocasý, sýkora babka, sýkora temná, sýkora lužní, sýkora parukářka, sýkora úhelníček, sýkora modřinka, sýkora koňadra. (60 minut, 1993)

PĚVCI III. - hlasy 43 druhů: brhlík lesní, brhlík skalní, brhlík turecký, šoupálek dlouhoprstý, šoupálek krátkoprstý, moudivláček lužní, žluva hajní, ťuhýk obecný, ťuhýk menší, ťuhýk šedý, ťuhýk rudohlavý, ťuhýk černohřbetý, sojka obecná, straka obecná, ořešník kropenatý, kavka obecná, havran polní, vrána obecná, krkavec velký, špaček obecný, vrabec domácí, vrabec polní, vrabec skalní, pěnkava obecná, zvonohlík zahradní, zvonek zelený, stehlík obecný, čížek lesní, konopka obecná, čečetka zimní, křivka bělokřídlá, křivka obecná, hýl rudý, hýl obecný, dlask tlustozobý, strnad obecný, strnad cvrčivý, strnad zahradní, strnad šedohlavý, strnad obojkový, strnad rákosní, strnad luční. (60 minut, 1993)

MISTŘI PĚVCI PTAČÍ ŘÍŠE - zpěv 22 vybraných druhů: drozd zpěvný, kos černý, drozd brávník, pěnkava obecná, zvonek zelený, pěnice slavíková, pěnice černohlavá, rákosník zpěvný, rehek zahradní, budníček větší, stehlík obecný, čížek lesní, slavík modráček, slavík obecný - 2 různě zpívající samci, slavík tmavý, sedmihlásek hajní, střízlík obecný, lejsek černohlavý, červenka obecná, skřivan polní, skřivan lesní. (72 minut, 1994)

ZOO PRAHA - hlasy 59 zvířat, chovaných v pražské ZOO. Komentář česky a anglicky. (72 minut, 1995)

Cena těchto kazet s textovou přílohou je 134,- Kč + poštovné.

RUKOVĚŤ ORNITOLOGA 1 - 6 magnetofonových vábniček: kukačka obecná, krutihlav obecný, střízlík obecný, budníček lesní, budníček větší, hýl rudý. (Záznamy po 10 minutách, celkem 60 minut, 1994). *Cena 80,- Kč + poštovné.*

RUKOVĚŤ ORNITOLOGA 2 - 12 magnetofonových vábniček: lelek lesní, slavík obecný, cvrčilka zelená, cvrčilka říční, cvrčilka slavíková, rákosník velký, sedmihlásek hajní, pěnice hnědokřídlá, moudivláček lužní, čečetka zimní, křivka obecná, hýl obecný. (Záznamy po 5 minutách, celkem 60 minut, 1996). *Cena 90,- Kč + poštovné.*

Kazety je možno zakoupit v Národním muzeu v Praze, Václavské náměstí 34, nebo objednat na dobírku, případně i na fakturu na adrese:

PELZ - BIOPHON
P.O. Box 159, 160 41 Praha 6

Za ptáky do světa

Guatemala

Střední Amerika patří mezi ornitologicky nejhodnotnější oblasti světa. S kamarádem herpetologem jsme z klimatických důvodů zvolili návštěvu v suchém zimním období, což je zároveň ideální doba i z ornitologického hlediska - kromě řady stálých druhů lze pozorovat i početné zimující druhy ze Severní Ameriky. Právě díky nedaleké hranici nearktické a neotropické zoogeografické oblasti bylo od severu Mexika po sever Nikaragui zaznamenáno přes 1000 druhů ptáků (z nich 180 endemitů).

Volavka modrošedá *Foto Jan Ševčík*

Guatemala je velmi malá a velmi pestrá země, v jižní polovině převážně hornatá. Také naše putování po Guatemale začalo v horách a to výstupem na sopku St. María blízko Quetzaltenanga. Autobusem jsme se dopravili po prašné cestě až skoro k úpatí vulkánu vysokého 3772 metrů (převýšení nad městem je asi 1400 m). V jehličnatém lese jsme cestou nahoru pozorovali jen sojky Stellerovy (*Cyanocitta stelleri*) - vyšli jsme velice pozdě, brzo se zešeřilo a na vrchol, kam se prudce vinula blátivá kluzká stezka, jsme dorazili značně vyčerpaní až za úplné tmy. Po přespání na vrcholu se nám ráno naskytl fantastický výhled na okolní sopky, které se s neobyčejnou rychlostí vynořovaly a mizely v kolem plynoucích mracích. Bezkonkurenčně nejpočetnějším ptačím obyvatelem sopky byl strnad žlutooký (*Junco phaeonotus*), na úpatí poletovaly desítky kovově zářících kolibříků zelených (*Colibri thalassinus*) a vlaštovek guatemalských (*Notiochelidon pileata*). Na stromech posedávala hejnka mlynaříků amerických (*Psaltriparus minimus*) a lesňáčci *Dendroica virens*. Z dalších druhů nás zaujal růžově a červeně zbarvený lesňáček růžový (*Ergaticus versicolor*) - endemit Guatemaly a sousedního Chiapasu.

Následující zastávka byla o 3772 výškových metrů níže - na břehu Tichého oceánu. Souběžně s pobřežím vede 190 km dlouhý plavební kanál Chiquimulilla. Cestou z Iztapy do Monterrica jsme mohli z loďky sledovat řadu ptačích obyvatel mangrovových porostů: volavky bělostné (*Egretta thula*), modrošedé (*E. caerulea*), tříbarvé (*E. tricolor*), bílé (*E. alba*), velké (*Ardea herodias*) a proměnlivé (*Butorides virescens*), nesyty lesní (*Mycteria americana*) a pisilu karibskou (*Himantopus mexicanus*). Nezvyklým dojmem působili díky své velikosti rybaříci obojkoví (*Megaceryle torquata*) a proužkovaní (*M. alcyon*). Nad mangrovy přeletěl i kosmopolitní orlovec říční (*Pandion haliaetus*) a kondor menší (*Cathartes burrovianus*). Mezi další pozoruhodné druhy jistě patřil i chřástalec lyskonohý (*Heliornis fulica*) a kurlan chřástalovitý (*Aramus guarauna*) - jediný příslušník své čeledi. Úsměvný pohled byl na ostnáky trnité (*Jacana spinosa*), zvláště na jejich ještě ochmýřená mláďata s nekonečně dlouhými prsty. Nedaleké pobřeží Pacifiku pokryté černým vulkanickým pískem oživilo jen pár racků atlantických (*Larus atricilla*). Cestou zpět do vnitrozemí jsme na rozsáhlých pastvinách zaznamenali luňce americké (*Elanus leucurus*), elegantní tyrany druhu *Tyrannus forficatus* s prodlouženými postranními rýdováky a samozřejmě všudypřítomné volavky rusohlavé (*Bubulcus ibis*) doprovázející pasoucí se dobytek.

Po zastávce v hlavním městě Guatemala City a krátké návštěvě Hondurasu jsme se přesunuli až na rovinatý sever země do legendárního Tikalu s mayskými pyramidami a dalšími památkami. Bohatost místní ornitofauny nám dokazovaly stále další nové druhy ptáků, které jsme pozorovali na velmi malé ploše národního parku. Tam jsme se pohybovali celkem pět dní. Známým endemitem Yukatánského poloostrova je krocan paví (*Meleagris ocellata*), který se spolu s nosály a liškou (*Urocyon cinereoargenteus*; domorodci zvaná "sorra") volně pohybuje v těsné blízkosti návštěvníků vykopávek. Mezi nepřehlédnutelné druhy patří především velká sojka hnědá (*Cyanocorax morio*), tukan žlutoprsý (*Ramphastos sulfuratus*), arasari obojkový (*Pteroglossus torquatus*), amazoňan žlutolící (*Amazona autumnalis*), aratinga naholící (*Aratinga nana*), vlhovec zpěvavý (*Dives dives*) a především fascinující vlhovec obrovský (*Psarocolius montezuma*). Ten nocuje po desítkách na stromech v sousedství návštěvnického střediska. Bizarní vzhled (podobně jako další druhy vlhovců má i tento veliký a neobyčejně špičatý zobák) doplňují samci nenapodobitelným jódlujícím a bublavým zpěvem. Při něm se samec sedící na větvi otáčí tak, že nakonec visí s rozevřenými křídly hlavou dolů. Kapitolou sama pro sebe jsou tukani. Poskytují docela legrační pohled: nejdříve letí obrovský zobák a až za ním jako nedůležitý přívěšek i tělo; tukan navíc zvědavě pokukuje, co že se to pod ním děje, a natáčí při tom zobák dle potřeby střídavě na obě strany.

U návštěvnického centra bylo i několik malých rybníčků, které byly kromě krokodýla a obrovských ropuch *Bufo marinus* domovem pro slípku martinickou (*Gallinula martinica*), volavku modrošedou a proměnlivou, početné hejnko strnadů *Sporophila torqueola* a také pro krásného chřástala guyanského (*Eulabeornis cajaneus* = *Aramides cajanea*) s velkým žlutým zobákem. Z bohaté škály druhů jsme viděli příslušníky mnoha čeledí, např. velkého hrabavého ptáka hoka černého (*Crax rubra*), káni *Buteo magnirostris*, trogona fialového (*Trogon violaceus*), momota černolícího (*Momotus momota*), lenivku bělokrkou (*Notharchus macrorhynchos*), datla zlatokrkého (*Centurus aurifrons*), klouzálka žlutozobého (*Xiphorhynchus flavigaster*), hrnčiříka *Xenops minutus*, mravenčíka proužkovaného (*Thamnophilus doliatus*), tyrana škraboškového (*Tityra semifasciata*), pipulku červenotemennou (*Pipra mentalis*), vlaštovku *Stelgidopteryx ridgwayi*, leskota modrého (*Polioptila caerulea*), drozda lesního (*Hylocichla mustelina*), zelenáčka *Vireo griseus*, lesňáčka *Basileuterus culicivorus*, tangaru *Euphonia gouldi*, papežíka modravého (*Cyanocompsa parellina*) nebo kukačky guyanské (*Piaya cayana*) a rýhozobé (*Crotophaga sulcirostris*). Poslední druh je pozoruhodný tím, že několik párů si staví společné hnízdo, do kterého klade několik samic. Velkým překvapením bylo pozorování přeletu hejnka osmi pelikánů severoamerických (*Pelecanus erythrorhynchos*) - když stojíte na nejvyšší předkolumbovské stavbě Ameriky (chrámu číslo čtyři) uprostřed deštného pralesa, tak něco takového vskutku nečekáte.

Při cestě do Belize jsme se zastavili (díky už třetímu defektu na 60 kilometrech) u mokřadu sousedícího s cestou. Kromě tradičních ostnáků a volavek jsme sledovali i krásné lesňáčky žlutohrdlé (*Geothlypis trichas*), kardinála černočapkového (*Saltator atriceps*), typického severoamerického vlhovce červenokřídlého (*Agelaius phoeniceus*), vlhovce *Icterus gularis* a kolibříka lesklého (*Anthracothorax prevostii*).

Na všech uvedených lokalitách a také řadě jiných jsme mohli vidět všudypřítomné druhy místní ornitofauny, především kondora krocanovitého (*Cathartes aura*) a havranovitého (*Coragyps atratus*), místním "vrabcem" pak byl vlhovec velkoocasý (*Quiscalus mexicanus*) - velký, kovově lesklý černomodrý pták s dlouhým stupňovitým ocasem a velmi pestrými a hlasitými hlasovými projevy.

Návštěva Guatemaly i okolních zemí je pro přírodovědce velkým zážitkem, který je usnadněn také velice kvalitním dopravním spojením (doslova kdykoliv vám jede autobus prakticky kamkoliv), levným ubytováním a výborným jídlem "za babku". Jediným negativem je nutnost pokračovat v cestě dál a pocit, že ani po řadě měsíců byste neviděli vše zajímavé, co pestrá příroda Střední Ameriky nabízí.

Tomáš Grim

PTAČÍ SVĚT BirdLife International

Ročník VI/ Číslo 3. Redakce: Správa CHKO Třeboňsko, Valy 121, 379 01 Třeboň, tel. 0333/ 721 248, fax 0333/ 721 400. Odpovědný redaktor: RNDr. Jan Hora, technický redaktor: Jana Jandová. Vychází čtyřikrát ročně v nákladu 3000 výtisků. Vydává ČSO s podporou BirdLife/ Vogelbescherming Nederland a Ministerstva zahraničních věcí Nizozemského království prostřednictvím programu MATRA. Sazba a tisk: JAVA Třeboň. Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., Odštěpný závod Přeprava, č.j. 3457/95, dne 24.10.1995.

Vogelbescherming NEDERLAND